

Inför en okänd jätte

Intervju med Jila Mossaed

Jila Mossaed, född i Irans huvudstad Teheran 1948, valdes in i Svenska Akademien 2018. Hon kom till Sverige tillsammans med sina två barn som flykting 1986, samma år som Olof Palme blev skjuten och hela Sverige plötsligt ställdes inför ett faktum som fortfarande inte riktigt tycks ha sjunkit in: vi lever i en ond värld.

Redan när hon var sjuutton år publicerades hennes första dikter, men så hade hon också påbrå. Hennes pappa var gnostisk poet förutom att han var domare i det iranska rättsväsendet.

Diktsamlingen *Varje natt kysser jag markens fötter*, varifrån dikten på tidskriftens omslag är hämtad, var hennes fjärde på svenska när den kom ut 2009. Den räknas som den diktsamling där hon först börjar använda ett mer direkt och enkelt tilltal på det svenska språket. Den utgör första delen i en trilogi och följdes av *Ett ljud som bara jag kan* (2012) och *Jag föder rådjuret* (2015). Hennes senaste, och nionde, diktsamling på svenska kom 2020 med titeln *Åttonde landet*. Många av hennes dikter har exilen som tema.

Jilla Mossaed beskriver känslan man får när man vaknar upp på morgonen när man lever i exil, på en plats som man själv inte har valt – där ingen vet vem man är, där ingen förstår ens språk eller ens drömmar, där allt i omgivningen, lagarna, naturen och språket, är obekant och främmande – som att varje dag ställas inför en okänd jätte.

”Du har moderlös plötsligt fötts på nytt någonstans och måste lära dig allt, själv, en gång till. Men man kan inte glömma bort sin barndom. Det finns vissa saker som kommer tillbaka i drömmarna: mammas röst, och syskonen. Man kan inte ta ifrån en människa det man är”, säger Jila Mossaed när jag intervjuar henne per telefon en av de första höstruskiga dagarna i oktober.

Före ayatolla Khomeinis maktövertagande i Iran 1979 hölls det val. Jila Mossaed, och många med henne, röstade för att monarkin skulle avskaffas, för att shahen av Iran, som själv utlyste nyvalet och som tidigare hade infört rösträtt för kvinnor, skulle förlora makten.

”Vi kämpade för något bättre, vi ville ha en rik-

tig reform – inte en styrande makt med religion som grund. Men ayatolla Khomeini hade fört oss bakom ljuset. Efter några månader skulle alla kvinnor bära slöja, unga människor avrättades. Det blev en mar-dröm.”

Har du skam- eller skuld känslor för att du röstade för monarkins avskaffande?

”Nej, jag accepterar att vi gjorde fel, vi förstod inte. Vi handlade blint och hamnade i famnen på mul-lorna och deras shariaregler. Men alltihop handlar om pengar och makt.”

Har det misstaget blivit en drivkraft i din poesi?

”Nej, men det är en del av mitt livs besvikelser och en sorg. Poesi är för mig ett blödande, osynligt organ i min själ, det är jag född med. Jag reagerar mot sånt som är orättvist, det är en känslighet mot orättvisor som jag bär med mig oavsett var jag bor.”

Finns det helt fria och demokratiska samhällen i världen?

”Inte exakt, men vissa länder har försökt närma sig. Tyvärr blåser det just nu negativa vindar i världen.”

Är Sverige ett av de länder som har försökt?

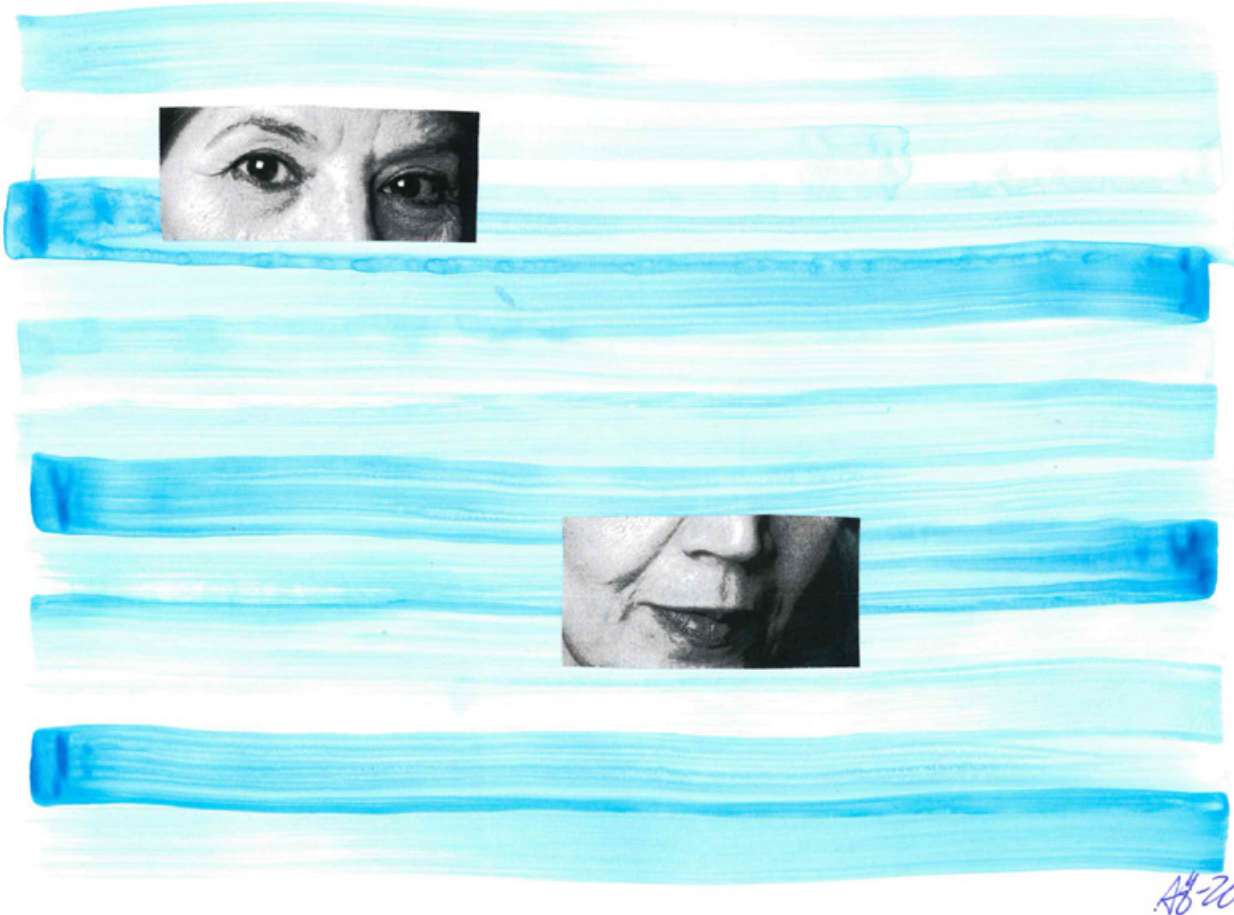
”Javisst, absolut. Särskilt på 1970-talet. När jag kom till Sverige 1986 var det inte som det är nu. Titta på kristdemokraterna och sverigedemokraterna. Hur blev Sverige så här?”

I dikten skriver du att du aldrig ska rösta igen. Blev det så?

”Jag har inte kunnat vara neutral och apatisk i Sverige, så jag har röstat. Jag tyckte det var viktigt som medborgare. Men i Iran skulle jag inte rösta igen.”

Jila Mossaed studerade engelska på college i New York åren 1968–1969. Hennes syster var redan där som student på Columbia University när hon kom dit.

”Planen var att jag skulle resa vidare och studera på universitetet i Oklahoma, där jag hade kusiner. Men jag var inte tillräckligt psykiskt stark. Jag skrev till mina föräldrar att jag ville åka hem till Iran och studera där. Det är det största misstaget i mitt liv. Jag hade svårt att acceptera det jag såg på gatorna, det var mycket fattigdom och aggressivitet, precis som i Iran. Det var förstas otroligt intressant. Det var demonstrationer mot Vietnamkriget, Robert Kennedy blev skjuten, Nixon kom till makten. Det fanns också mycket poesi och musik av protestsångare. Vi lyssnade på beatpoesi i the Village. Men jag var en ung tjej från en

skyddad familj som plötsligt hade hamnat på Manhattan. De första homosexuella, lesbiska och transor som jag såg, det var i New York. Jag kom från Iran där de inte fanns – i varje fall inte på ytan. Mina ögon öppnades och jag tittade med rädsla på allt som jag såg.”

Det är val i USA den 3 november 2020. Är demokratin hotad där?

”Det finns ingen demokrati i USA! Det är bara en liten skillnad mellan republikanerna och demokraterna. När det gäller inrikespolitiken i USA så gör kanske demokraterna någonting, men när det gäller resten av världen så är de likadana som republikanerna. USA har alltid blandat sig i. De säljer vapen till fattiga länder och skapar diktaturer i länder som inte har riktiga ledare eller riktiga regimer. Titta på Mellanöstern och Latinamerika. Jag har ingen respekt för det som kallas demokrati i USA. Jag tror inte det spelar någon större roll om det blir Trump eller Biden.”

I Sverige kom du till Hagfors, som är ett litet samhälle i Värmland. Hur började du lära dig svenska?

”Först gick jag en kurs i svenska som omfattade 400 timmar. Sedan fick jag ett beredskapsarbete på biblioteket i Hagfors. Där var jag i ett halvår. Det var väldigt bra, jag kände mig trygg bland böckerna och

älskade att vara på det biblioteket. Det är ett av de finaste biblioteken i Sverige! Först hittade jag Edith Södergran och jag läste också Gustaf Fröding, men han var svår. Sedan flyttade jag till Karlstad. De första två åren läste jag böcker på svenska, men jag talade mest engelska. Jag tänkte att jag skulle kunna återvända till Iran. Men så accepterade jag att jag måste köpa gardiner och öppna min resväska på riktigt och packa upp alla mina minnen. Det tog lite tid att förstå var jag hade hamnat. Men jag älskar att vara i Sverige, det är mycket jag respekterar i det svenska samhället.”

Gjorde dina kunskaper i engelska att det blev lättare för dig att ta till dig svenskan?

”Om jag jämför med de iranier som inte kunde engelska, så lärde de sig på ett annat sätt. De uttalade orden bättre än jag, de hade inget att jämföra med. Det fanns en affär i Hagfors som på svenska hette Favör, men jag sa ’favour’. De som lärde sig direkt till svenska sa ’favör’, men det var svårt för mig. Men annars blev det lättare, det är många ord som har ett gemensamt ursprung, i exempelvis franska och latin.”

ANN-SOFIE ÖMAN